

АРХІТЭКТУРА 1990 — пач. 2000-х гадоў. Моцнае ўздзеянне на сучасную архітэктурную зраб'іў постмадэрнізм, у якім знайшло ўвасабленне спалучэнне рэалістычнага і авангарднага кірункаў. Першыя звязаны з развіццём нац. традыцый, аснова другога — рэтраспектывізм. Новыя аб'екты набылі больш выразныя сілуэтныя кампазіцыі. Як сродак маст. выразнасці важную ролю адыгрываюць колер і святло. Паскоранымі тэмпамі ішло фарміраванне агульнагарадскіх цэнтраў. Поліцэнтрычную структуру набылі Пінск, Полацк і Наваполацк. Іх развіццё прадугледжвае выхад іх да водна-зялёных зон і лясных масіваў. У вялікіх гарадах большая ўвага аддаецца захаванню гіст. забудовы. У шэрагу выпадкаў гіст. цэнтры ператвораны ў пешаходныя зоны (Пінск, Ліда). Пры гэтым новыя транспартныя лініі фарміруюцца ў абыход гар. ядра. У 1990-я г. пачала мяняцца горадабудаўнічая канцэпцыя. Калі папярэднія генпланы гарадоў арыентаваліся на высакашчальную шматпавярховую забудову жылых раёнаў, то новая стратэгія прадугледжвае індывідуальнае малапавярховае буд-ва (Мінск). Атрымала развіццё ідэя захавання прыродна-ландшафтных зон, асабліва каля водных зон ці сістэм (Лісшыцкая і Сляпянская сістэмы, зялёныя зоны вакол рэк Свіслач, Вяча, Волма,

Кастрычніцкая плошча ў Мінску. Фота 2004.

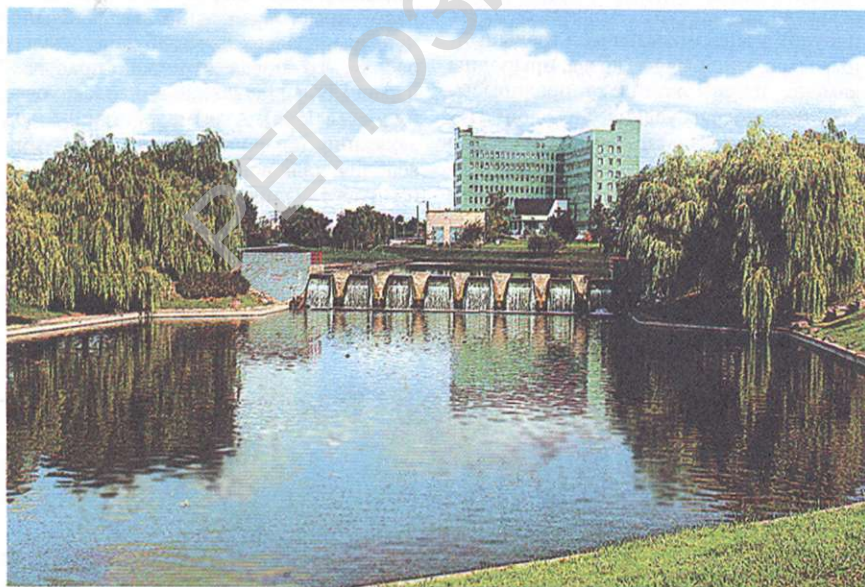

Пціч і інш.). Далейшае развіццё гарадоў патрабавала стварэння новых транспартна-камунікацыйных восей і вузлоў, якія мелі на мэце аб'яднанне цэнтральных і перыферычных раёнаў горада планіровачным каркасам. Змяніўся характар забудовы жылых раёнаў. Калі ў 1970—80-я г. будынкi былі дакладна скаардынаваны з магістральнымі вуліцамі (размяшчаліся ўздоўж іх ці тарцовым бокам), то ў 1990-я г. іх узводзяць пад розным вуглом адносна вуліц. Пашырэнне атрымалі спартыўныя збудаванні, банкаўскія комплексы, масты, выразнасць якіх дасягаецца і канструкцыяй, і выкарыстаннем сучасных матэрыялаў. У такіх пабудовах падкрэслівецца структура нясучых элементаў, вонкавыя сцены маюць частковае і суцэльнае шкленне: аўтавакзал «Маскоўскі» (арх. М.Навумаў, інж. Л.Валчэцкі), новы чыгуначны вакзал (В.Крамарэнка, М.Вінаградаў, І.Вінаградаў) у Мінску; лядовыя палацы ў Мінску (арх. Ю.Папапаў, І.Боўт, А.Шафрановіч), Віцебску (арх. І.Боўт, А.Шафрановіч), Гродне (арх. М.Жучко, У.Еўдакімаў, А.Пархута, А.Тараненка), Гомелі (арх. І.Боўт, С.Міцько з удзелам Л.Смоўскай, Н.Шамелавай, А.Грачова); будынкi Мінсккомплексбанка, Масбізнесбанка ў Мінску (абодва арх. А.Вараб'еў), банкі па вул. Міцкевіча ў Гродне (арх. Н.Чуйко, М.Жучко, А.Тараненка), у г. Шчучын (арх. А.Штэн, Э.Марцінчык, С.Мужэйка, Т.Чорная) і інш. Тэндэнцыі постмадэрнізму ярка адбіліся на грамадскай і жыллёвай архітэктуры. Ус-

Замежны гандлёвы дом «Кантыненталь» у Брэсце. 1995—97.

кладнілася аб'ёмна-прасторавая кампазіцыя, якая найчасцей грунтуецца на прынцыпе блакіроўкі аб'ёмаў розных маштабаў і форм: паліклініка па праспекце Машэрава (арх. В.Крусь), рэканструяваны будынак ЦУМа (арх. С.Неўмывакін, В.Счыслёнак, І.Бялешчанка), жыллыя дамы на скрыжаванні вуліц М.Багдановіча і Някрасава (арх. Э.Левіна), па вул. Грыбаедава (арх. Д.Сакалоў, А.Чадовіч) у Мінску; па вул. Кірава ў Брэсце (арх. У.Чайкоўскі, А.Чайкоўская) і інш. Атрымалі распаўсюджанне вежавыя формы: ЗАГС Кастрычніцкага раёна (арх. А.Цэйтлін, А.Трусаў), жыллыя дамы на скрыжаванні вуліц Л.Бяды і Някрасава (арх. Л.Маскалевіч), па вул. Варвашэні (арх. В.Галкоўскі, Т.Лабінская) у Мінску; дзіцячы парк па вул. З.Касмадзям'янскай у Пінску (арх. А.Васіленка), катэджы ў Бараўлянах, Гарадзішчы пад

Сляпянскае водна-паркавае паўкальцо ў Мінску. Фрагмент.

Мінскам. Для ўзмацнення маст-эстэтычнай выразнасці ў новых пабудовах выкарыстоўваюцца гіст.-арх. элементы, разлічаныя на дэкар. эфект: зубчастыя ці крывалінейныя завяршэнні сцен (замежны гандлёвы дом «Кантыненталь» у Брэсце, арх. В.Кескевіч, Ю.Прудзьялюк), паўцыркульныя нішы і аконныя праёмы, трохвугольныя ці фігурныя франтоны з матывамі барока, арачныя галерэі, дэкар. калоны, рызаліты і інш. У сучаснай архітэктуры маюць месца матывы мадэрна (крывалінейныя формы ў спалучэнні з двухсхільнымі дахамі, мансардныя надбудовы): праект карчмы для музейна-вытворчага комплексу «Дудуткі» (у Пухавіцкім р-не; арх. А.Базевіч, С.Сергачоў), індывідуальны чатырохпакаёвы жылы дом (арх. В.Кескевіч), жыллыя дамы па вул. Леваноўскага (арх. А.Янушка) у Брэсце, на Лагойскім тракце ў Мінску (арх. П.Кракалёў, Л.Карначык).

Найб. яркава рэтраспектыўная тэндэнцыя ў сучаснай архітэктуры выявілася ў культываванні дойлідства. Пра распаўсюджанне ў сакральным дойлідстве гатычных матываў сведчаць буйнамаштабныя формы базілікальных храмаў са сціплым выкарыстаннем дэкар. элементаў, шчытавыя дахі, вузкія выцягнутыя вокны стральчатых абрысаў, контрфорсы (касцёл і праваслаўная царква ў Мастах, касцёл Узвіжання Святога Крыжа ў Светлагорску). У праваслаўнай царкоўнай архітэктуры знайшлі адлюстраванне візантыйскія і руска-візантыйскія матывы. Кампактныя крыжовакупальныя ў плане пабудовы маюць характэрнае закамарнае перакрыццё; сферычны, шлемападобны ці цыбулепадобны купал на высокім цыліндрычным барабане з шэрагам вузкіх аконных праёмаў (храмы Успення Прасвятой Багародзіцы ў Маладзечне, у імя Прападобнай Ефрасінні княжны Полацкай у Мінску; царквы Серафіма-Сароўская ў г. Белаазерск, Святога Пакутніка Валянціна ў в. Наваспаск Смаргонскага раёна і інш.). Часам для аздаблення выкарыстоўваліся какошнікі (капліца па вул. Карастаянавай у Мінску). На аснове пераасэнсавання традыцый дойлідства ў новых пабудовах знайшло адлюстраванне ўзаемадзеянне гіст. і сучаснага (аднаўленне будынка ратушы ў Мінску, 2002). Адною з істотных заканамернасцей архітэктуры стала рэтраспектыўная тэндэнцыя, што была вынікам постмадэрнізму. Аднак пэўнай стылістычнай накіраванасці 1990-я — пач. 2000-х г. не прынеслі. Для архітэктуры гэтага перыяду характэрна адраджэнне гіст. і нац. традыцый. Вынікам пошукаў выразнасці стала своеасаблівае шматстыльвае архітэктуры.

Ратуша ў Мінску.
Фота 2004.

Літ.: Грицкевич А.П. Частновладельческие города Белоруссии в XVI—XVIII вв. Мн., 1975; Штыхов Г.В. Города Белоруссии по летописям и раскопкам (IX—XIII вв.). Мн., 1975; Трусов О.А. Памятники монументального зодчества Белоруссии XI—XVII вв. Мн., 1988; Яго ж. Старонкі мураванай кнігі. Мн., 1990; Яго ж. Манументальнае дойлідства Беларусі XI—XVII стст.: Гісторыя буд. тэхнікі. Мн., 2001; Кушнярэвіч А.М. Культывае дойлідства Беларусі XIII—XVI стст. Мн., 1993; Історыя Еўропы. Мн.; М., 1996; Лакотка А.І. Нацыянальныя рысы беларускай архітэктуры. Мн., 1999; Квитніцкая Е.Д. Архитектура Белоруссии: Архитектура XVII—XVIII вв. // Всеобщая история архитектуры. М., 1968. Т. 6; Яго ж. Коллегиумы Белоруссии XVII в. // Архитектурное наследие. М., 1969. №18; Яго ж. Коллегиумы

Белоруссии XVIII в. // Там жа. М., 1972. №20; Яго ж. Архитектура лечебных зданий Белоруссии в первой половине XIX в. // Там жа. М., 1984. №32; Яго ж. Госпитали Белоруссии в первой половине XIX в. // Там жа. М., 1982. №30; Яго ж. Планировка Бобруйской крепости // Там жа. М., 1976. №25; Яго ж. Светские училища Белоруссии в первой трети XIX в. // Там жа. М., 1978. №26; Яго ж. Типовое проектирование в Белоруссии в конце XVIII в. // Там жа. М., 1973. №21; Чантурия В.А. История архитектуры Белоруссии. Мн., 1977; Гісторыя Беларусі. Т. 2. Мн., 1988; Страчаная спадчына. Мн., 1998; Габрусь Т.В. Мураванья харалы: Сакрал. архітэктура бел. барока. Мн., 2001; Слюнькова И.Н. Монастыри восточной и западной традиции: Наследие архитектуры Беларуси. М., 2002; Морозов В.Ф. Гомель классический. Эпоха. Меценаты. Ар-

хитектура. Мн., 1997; Яго ж. Творчество зодчих русской архитектурной школы в Белоруссии в конце XVIII — первой половине XIX века // Строительство и архитектура Белоруссии. 1982. №3; Яго ж. Działalność architektów warszawskich i wileńskich na Białorusi w końcu XVIII i I połowie XX wieku // Bieżący historii sztuki. 1990. №3—4; Краснопольский О. Абстрактивизм в искусстве новаторов. М., 1917; Кастелянский А.Г. Изобразительное искусство БССР. М.; Л., 1932; Шчакаціхін М. Новы Мінск // Чырв. Беларусь. 1930. №2; Аникин В.И. Жилой район крупного города: Опыт Белоруссии. М., 1987; Архитектура Советской Белоруссии. М., 1986; Воинов А.А. История архитектуры Белоруссии: Советский период. Мн., 1975; Градостроительное освоение пойменных территорий Белорусской ССР. Мн., 1986; Градостроительство Белоруссии. Мн., 1988; Общественные центры городских населенных мест БССР: (Опыт формирования, пробл. и направления развития). М., 1991; Соколовский В.Э., Алимов Р.Н. Архитектура нового белорусского села. М., 1979; Филимонов С.Д. Архитектура общественных зданий Белоруссии. Мн., 1985; Лакотка А.І. Дойлідства // Беларусь. Т. 2. Мн., 1997; Кузьмичев С.Д. К вопросу о тенденциях в современной белорусской архитектуре // Архитектура и строительство. 1995. №2—3.

А.А.Трусаў (старажытны горад),
А.А.Ярашэвіч (канец 16 — сярэдзіна 18 ст.), *Г.А.Лаўрэцкі* (архітэктурныя школы), *В.Ф.Марозаў* (2-я пал. 18 — сярэдзіна 19 ст.), *В.М.Чарнатаў* (2-я пал. 19 — пач. 20 ст.; 1930—41 г.; 1944—50-я г.), *Ю.Ю.Захарына* (1960 — пач. 1990-х г.; 1990—2000-я г.).